

Η «ΑΒΟΛΗ ΑΛΗΘΕΙΑ» ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΜΑΣ (Ιούνιος 2007)

Συγγραφέας: ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

I. Η επικαιροποίηση της κλιματικής πολιτικής

Η κλιματική πολιτική βρίσκεται τους τελευταίους μήνες διεθνώς στο επίκεντρο. Η Έκθεση Στερν, η οποία ανέδειξε για πρώτη φορά με ακλόνητη τεκμηρίωση τις οδυνηρές οικονομικές επιπτώσεις από την αλόγιστη κατασπατάληση των φυσικών πόρων και την αδυναμία να αντιμετωπίσουμε το φαινόμενο του θερμοκηπίου, ήρθε να ταράξει τα λιμνάζοντα ύδατα. Ακολούθησαν η Έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για τις Κλιματικές Αλλαγές (IPCC), η Διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Μάρτιο του 2007 σχετικά με τη νέα κλιματική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μετά-Κιότο εποχή και, τέλος, η πρόσφατη απογοητευτική Σύνοδος των G8 στη Γερμανία. Οι παραπάνω εξελίξεις έδωσαν το έναυσμα για την αναζωογόνηση του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινότητας και εξέφρασαν τη διάχυτη ανησυχία ενόψει της παράλειψής της Συνόδου να καταστρώσει και, ιδίως, να εφαρμόσει σε οικουμενικό επίπεδο μια αξιόπιστη και αποτελεσματική κλιματική πολιτική.

Η παρουσία του τέως Αντιπροέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών *Αλ Γκορ* στην Αθήνα και η μαχητική συνηγορία του για τη συνειδητοποίηση του προβλήματος και την ανάγκη να αναληφθεί αμέσως δράση έδωσαν λαβή να συζητηθούν έντονα και σε μας τόσο η πραγματικότητα που διαγράφεται όσο και οι πολιτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου και των δραματικών επιπτώσεών του. Πολιτικοί, επιστήμονες και δημοσιογράφοι εξέφρασαν, πλειοδοτώντας, όχι μόνο την αγωνία τους αλλά και την πρόθεσή τους να συμβάλλουν στην καταπολέμησή τους. Το ενδιαφέρον ελπίζω να μην είναι, όπως δυστυχώς συμβαίνει συνήθως στη χώρα μας, πρόσκαιρο!

Ιδιαίτερη σημασία έχουν ασφαλώς οι θέσεις που παρουσίασε ο Πρωθυπουργός *Κ. Καραμανλής* σε κοινή εκδήλωση στην Αθήνα με τον *Αλ Γκορ* (βλ. σχετικά *Κ.*

Καραμανλή, Κλιματική αλλαγή. Ενεργοί πολίτες για το μέλλον του πλανήτη, (<https://www.nomosphysis.org.gr>). Τη φορά αυτή προχώρησε μάλιστα πολύ περισσότερο από τις δηλώσεις που είχε κάνει πριν από τρεις μήνες μετά το τέλος της Συνόδου Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Θα έλεγε λοιπόν κανείς, διαβάζοντας τις απόψεις του, ότι η Ελλάδα επιθυμεί να ενταχθεί στην πρωτοπορία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της διεθνούς κοινότητας για τη διαμόρφωση μιας σοβαρής κλιματικής πολιτικής. Μεταξύ όμως λόγων και πράξεων ή μεταξύ εξαγγελιών και πραγματικής πολιτικής υπάρχει πολύ μεγάλη, θα έλεγα αγεφύρωτη, απόσταση. Αυτήν θα προσπαθήσω να αναδείξω με τις επισημάνσεις που ακολουθούν.

II. Η κατάσταση στη χώρα μας

Το Σύνταγμά μας κατοχυρώνει, μετά την αναθεώρηση του 2001, στο άρθρο 24 την αρχή της αειφορίας και συγκαταλέγεται στα πιο προωθημένα συνταγματικά κείμενα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το ίδιο συνέβαινε άλλωστε και με την αρχική διατύπωσή του το 1975. Με γνώμονα τις επιταγές του έπρεπε λοιπόν να είχαν προ πολλού, τουλάχιστον από τη στιγμή που το πρόβλημα άρχισε να συνειδητοποιείται, διαμορφωθεί πολιτικές και αναληφθεί δράσεις, εκτός των άλλων, και για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών.

Για το σκοπό αυτό προσφέρονται ιδίως: α) η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αφού μάλιστα οι συνθήκες στη χώρα μας είναι εξαιρετικά ευνοϊκές, και β) η εξοικονόμηση ενέργειας. Η παρατηρούμενη καθυστέρηση και προς τις δύο κατευθύνσεις είναι εκ πρώτης όψεως δυσεξήγητη, αν συνεκτιμήσει κανείς τις εξελίξεις που συντελούνται τόσο διεθνώς όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Η ολιγωρία ως προς την πρώτη και η έλλειψη ουσιαστικά πολιτικής ως προς τη δεύτερη οφείλονται στη ραθυμία και τα αργά αντανakλαστικά της πολιτείας. Η εξέταση του πιο αντιπροσωπευτικού παραδείγματος μας δείχνει ότι η ΔΕΗ ήταν και παραμένει σταθερά προσανατολισμένη σε ιδιαίτερα ρυπογόνες πηγές, όπως ο λιγνίτης και το πετρέλαιο. Εκτός αυτού,

λειτουργήσε ως ανάχωμα στην απελευθέρωση της αγοράς και την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Αντί έτσι η πολιτεία να την παρακινήσει να διαμορφώσει σταδιακά άλλες επιλογές, φαίνεται ότι η ΔΕΗ ρυμούλκησε την Πολιτεία και την εγκλώβισε σε παρωχημένες και αδιέξοδες αντιλήψεις.

III. Απρόσφορες προσπάθειες

Από το 1994 παρατηρείται πάντως αξιόλογη κινητικότητα για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου σχετικά με την προώθηση των ΑΠΕ. Μετά από αλλεπάλληλες πρωτοβουλίες μπορούμε έτσι να πούμε ότι διαθέτουμε σήμερα μια σύγχρονη, σε γενικές γραμμές, νομοθεσία για όλες τις βασικές μορφές τους, την αιολική, την ηλιακή, τη γεωθερμική, την παλιρροϊκή και τα βιοκαύσιμα. Αντίθετα, υστερούμε κατά πολύ στη λήψη νομοθετικών και άλλων μέτρων για την εξοικονόμηση ενέργειας στη βιομηχανία και τα κτίρια.

Θα ήταν αφέλεια πάντως να νομίζουμε ότι οι ΑΠΕ μπορεί να ενισχυθούν μόνο με τη θέσπιση νόμων και την έκδοση κανονιστικών πράξεων. Το ίδιο ισχύει και με την εξοικονόμηση ενέργειας, όπου οι υστερήσεις προσλαμβάνουν ακραία μορφή. Είναι καιρός να αντιληφθούμε ότι το κανονιστικό πρότυπο που κυριαρχεί στη χώρα μας -δηλαδή η εντύπωση, ότι τα νομοθετήματα από μόνα τους είναι σε θέση να παράγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα- δεν μπορεί να δώσει την αναγκαία ώθηση. Αν δεν συνδυαστεί με το επιχειρησιακό πρότυπο -δηλαδή την επεξεργασία και την εφαρμογή προγραμμάτων δράσης-, είναι καταδικασμένο σε αποτυχία.

Αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι οι ενδιαφερόμενοι -διοίκηση, μελετητές και επενδυτές- χάνονται στην πολυνομία και σε μία ανορθολογική, αδιαφανή και τελικά αναποτελεσματική γραφειοκρατία. Συχνά δεν γνωρίζουν ποιες αρχές είναι αρμόδιες, πώς συνεργάζονται μεταξύ τους, ποια είναι η (ιεραρχική ή υπηρεσιακή) σχέση που τις συνδέει, ποια κριτήρια και ποιες πρακτικές προσδιορίζουν τη λήψη αποφάσεων. Επίσης αγνοούν το χρονοδιάγραμμα, αν υπάρχει, για την ολοκλήρωση κάθε σχετικής διαδικασίας.

Μετά μακρά κυοφορία αποτελεί θετική εξέλιξη η εκπόνηση χωροταξικού σχεδίου για τις ΑΠΕ, το οποίο είναι ήδη αντικείμενο διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους φορείς. Το σχέδιο επιχειρεί, με μεγάλη καθυστέρηση και μετά την έκδοση σειράς ακυρωτικών αποφάσεων από το Συμβούλιο Επικρατείας λόγω έλλειψης χωρικού σχεδιασμού, να οργανώσει ορθολογικά την προώθησή τους. Μένει να δούμε ποιες θα είναι οι οριστικές επιλογές του, πώς θα λειτουργήσει στην πράξη και τι αποτελέσματα θα έχει.

IV. Τα εθνικά προγράμματα

Η ώρα της αλήθειας στην κλιματική πολιτική είναι τα Εθνικά Προγράμματα για την καταπολέμηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τα οποία εκφράζουν ιδίως το επιχειρησιακό πρότυπο. Αυτά εκπονούνται και εφαρμόζονται με βάση τις υποχρεώσεις που έχουμε αναλάβει απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη διεθνή κοινότητα με το Πρωτόκολλο του Κιότο. Η εκπλήρωση των υποχρεώσεών μας, διαμέσου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση το Πρόγραμμα Επιμερισμού των βαρών μεταξύ των μελών της, συνιστά εγγύηση για την τήρησή τους, αφού κάθε υστέρηση θα ελέγχεται όχι από τους αναποτελεσματικούς συνήθως εθνικούς αλλά από τους αξιόπιστους κοινοτικούς μηχανισμούς, δηλαδή την Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και το ΔΕΚ.

Το πρώτο Εθνικό Πρόγραμμα δεν φαίνεται να απασχόλησε σοβαρά κανένα. Το δεύτερο εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο του 2003 από το Υπουργικό Συμβούλιο με χρονικό ορίζοντα το 2010. Κατά τα τέσσερα πρώτα χρόνια εφαρμογής του τα αποτελέσματα είναι απογοητευτικά. Η χώρα μας, ευνοημένη στο Κοινοτικό Πρόγραμμα Επιμερισμού του 1998, ανέλαβε την υποχρέωση, με έτος βάσης το 1990, να περιορίσει ως το 2012 την αύξηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στο +25%. Οι εκτιμήσεις σχετικά με την εξέλιξη του Προγράμματος διαφέρουν. Κατά μία εκδοχή, το 2004 είχε ήδη καλυφθεί σχεδόν το ποσοστό που αναλογούσε στη χώρα μας (+23,9%). Αν συνεχίσουμε με τους ίδιους ρυθμούς, εκτιμάται ότι το 2012 το ποσοστό θα ανέλθει στο +37% ή, κατά άλλους, το 2010 στο +39,2%. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται

για εκρηκτικό έλλειμμα που ισοδυναμεί με κατάφωρη παραβίαση των υποχρεώσεών μας.

Το έλλειμμα αυτό αποτυπώνεται στο Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εκπομπών για τα έτη 2008-2012, το οποίο έδωσε λαβή στην αναθεώρηση του δευτέρου Εθνικού Προγράμματος του 2003. Με αυτήν, η οποία δεν έχει πάντως οριστικοποιηθεί, επιδιώκεται η μείωση του ελλείμματος που έχει επισωρεύσει ο χρόνος. Τα προβλεπόμενα μέτρα δεν είναι όμως σε θέση να εγγυηθούν την επιτυχία του. Πρόκειται για ένα ακόμη ονομαστικό πρόγραμμα που δεν μας επιτρέπει να συμβάλλουμε στην καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Ως σωσίβιο για την αποφυγή κυρώσεων εις βάρος μας χρησιμοποιούμε τον ακριβοπληρωμένο μηχανισμό εμπορίας των ρύπων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προσεχώς στο πλαίσιο του διευρυμένου αντίστοιχου διεθνούς συστήματος, το οποίο θα είναι αισθητά φθηνότερο.

V. Η νέα κλιματική πολιτική της Ένωσης

Η επιδείνωση των δεικτών και η εντεινόμενη ευαισθητοποίηση που παρατηρείται διεθνώς οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανάληψη μιας νέας πρωτοβουλίας, η οποία συνίσταται στην αυτοδέσμευση των μελών της Ένωσης για την περαιτέρω μείωση, σε σχέση με το 1990, κατά 20% των εκπομπών ρύπων ως το 2020. Η πρωτοβουλία αυτή θεωρείται πρόδρομος για την προώθηση ενός δεύτερου Πρωτοκόλλου του Κιότο μετά το 2012.

Στη Σύνοδο Κορυφής του Βερολίνου αποφασίστηκε, ως γνωστόν, η νέα πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Παρά τα πολύ σοβαρά ελλείμματα στην καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου, συμφωνήσαμε με αυτήν «ελαφρά τη καρδία». Βέβαιο είναι ωστόσο ότι, αν δεν αλλάξουμε άρδην την κλιματική αλλά και την ενεργειακή και την αναπτυξιακή πολιτική μας, θα βρεθούμε σοβαρά εκτεθειμένοι απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε αυτή την προοπτική θα κληθούμε να αναλάβουμε στη νέα κατανομή που θα

αποφασισθεί πολύ μεγαλύτερες υποχρεώσεις, δηλαδή τον περαιτέρω περιορισμό της αύξησης των εκπομπών από +25% μεταξύ +15% ως +10%.

VI. Στον αστερισμό της εικονικής πραγματικότητας

Από τις επισημάνσεις που προηγήθηκαν προκύπτει ότι η κλιματική πολιτική μας είναι από κάθε άποψη διάτρητη. Όσα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα έχουν κατά καιρούς αποφασιστεί δεν τηρήθηκαν, αλλά και όσα προωθούνται δεν είναι σε θέση να αλλάξουν την πραγματικότητα. Αδιάψευστο μάρτυρά της αποτελούν το Εθνικό Πρόγραμμα του 2003 για την καταπολέμηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου καθώς επίσης και η αναθεώρησή του. Είναι γι' αυτό απορίας άξιο, πώς ο Πρωθυπουργός, γνωρίζοντας καλά την κατάσταση, κινείται στον αστερισμό μιας εικονικής πραγματικότητας.

Αν η κυβέρνηση επιθυμούσε να εγκαταλείψει, επιτέλους, τις εξαγγελίες και να διαμορφώσει μια αξιόπιστη κλιματική πολιτική σύμφωνη με τις υποχρεώσεις μας απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη διεθνή κοινότητα, θα έπρεπε να φροντίσει να γυρίσουμε σελίδα. Είναι ανάγκη γι' αυτό να ενστερνιστούμε δύο βασικές αρχές που προσδιορίζουν τη σύγχρονη διεθνή περιβαλλοντική πολιτική, τείνουν να αποκτήσουν δεσμευτικό χαρακτήρα, αλλά αθετούνται προκλητικά στη χώρα μας: την αρχή της αλληλεγγύης και την αρχή της διανεμητικής δικαιοσύνης. Αυτές άλλωστε δίνουν το μέτρο στην κλιματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ήρθε ο καιρός να αλλάξουμε οριστικά την εγωιστική, αυτιστική και αδιέξοδη στάση μας για την καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου.